

ARTUR PARRON GUASCH

**El Partit Comunista
a Eivissa i Formentera
(1932-1979)**

EDICIONS **DOCUMENTA** BALEAR

2022

Introducció

Les pàgines següents són producte de mesos d'investigació, d'entrevistes i d'anàlisis del moviment comunista a les Pitiüses. Ho entenc com a conseqüència dels anteriors estudis que he realitzat i els temes en els quals he intentat profunditzar: la guerra civil, la repressió, el primer franquisme, l'exili a Mèxic...

Analitzar l'existència d'un corrent ideològic i polític com el comunisme a Eivissa i Formentera hauria de ser, a priori, una tasca senzilla i breu. Sobretot pensant que Eivissa és una illa força conservadora que ha deixat poc espai a la ideologia marxista. Res més lluny d'això. Com més un s'endinsa en el tema més raons i camins se li obren. L'activitat dels comunistes durant la dictadura franquista va ser fonamental per a mantenir encesa la flama de la llibertat, de la democràcia. Amb les seves errades, amb les seves anàlisis tàctiques massa optimistes, fou el partit que arplegà la pràctica totalitat de l'oposició al règim. I fou, a més, el partit que arribat el moment clau de la Transició, realitzà més renúncies per assolir la democràcia. El seu esforç de generositat, de vegades forçada per unes circumstàncies que el superaven, topà sovint amb les claus ideològiques que havia defensat des del seu sorgiment i li provocà crítiques i escissions diverses, a més de la incomprensió i distanciament de bona part de la població.

No es pot entendre el període republicà sense la presència humil, aparentment marginal, del Partit Comunista. En especial, la consecució històrica del Front Popular no hauria estat possible sense la participació, generositat i renúncies diverses dels comunistes a l'hora de confeccionar llistes electorals. Així mateix, no podem entendre les llargues dècades del franquisme sense analitzar la tasca d'oposició del PCE que li procurà una persecució sagnant i immisericorde per part del règim. Centenars de militants –homes i dones– patiren la presó, l'exili o la mort pel simple fet de pertànyer al Partit, o pel simple fet de combatre un règim dictatorial que havia demonitzat –i probablement sobrevalorat– el comunisme i la seva influència a la societat.

I per últim, abordar el període de la transició a la democràcia sense aprofundir i entendre el paper central jugat pel PCE no seria ni just ni encertat. Les renúncies a tot un ideal polític, a símbols com la bandera republicana, l'acceptació de la monarquia parlamentària topaven amb el bagatge d'anys de lluites i centenars de vides militants. L'anàlisi crítica del paper jugat pels comunistes durant els decisius anys setanta ha de ser realitzada amb la perspectiva del moment, defugint avantatgismes de qualsevol mena.

Òbviament, l'activitat dels comunistes a Eivissa i Formentera té unes magnituds molt més humils que la desenvolupada a altres indrets, inclús a Mallorca. Tot i això, i per ser justos, no cal infravalorar-la perquè jugà un paper cabdal en les tres etapes que aquí analitzem. En especial durant els anys de la transició quan el PCE era l'únic partit organitzat, amb estructura, òrgan de premsa i presència activa a l'incipient moviment obrer a través de les comissions obreres.

Aquest estudi s'ha realitzat a partir de treball a diferents arxius –illencs i a la península–, d'hemeroteca (feliçment

moltes fonts es poden ja consultar per la xarxa) i de la bibliografia sobre el tema. És de justícia agrair el personal de l'Arxiu de Comissions Obreres de les Illes Balears, de l'Arxiu d'Imatge i So del Consell d'Eivissa i de l'Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera.

I sobretot no hauria estat possible sense l'ajut i la col·laboració de diverses persones que a través d'entrevistes personals, telefòniques o escrites donaren el seu testimoni. En primer lloc, vull esmentar els testimonis que han prestat una valuosa aportació al coneixement del moviment comunista pitiús. Alguns d'ells foren testimonis directes i protagonistes dels esdeveniments; altres, indirectament conegueren i respectaren l'activitat comunista, tot i no combregar-hi. Es tracta d'Agrícola Marí Escandell, Antonio Casero, Lila Thomàs, Miquel Roselló, Conxa Calafat, Nicolás Aguilera, Manuel Cámara, Nèstor Torres, Josep Maria Costa, Antònia Calafat, Isidor Torres, José Benítez López, Josep Valero, Josep Guasch Torres, Andreu Ferrer Joan, José Juan Torres Gómez, Merche Chapí, Joan Calvera Vehí, Antoni Planells Tur, Vicent Mayans Ferrer, Miquel Ribas Torres i Josep Portella. Vull esmentar també dues persones que han faltat en transcurs d'aquesta investigació, i que també foren part activa del present estudi: Brigitte Ferrer –filla d'un actiu simpatitzant comunista formenterer, Leopold Ferrer– i Miquel Ramon Juan. En Miquel, amic i company, un ésser imprescindible per a tots aquells que el coneguérem i per a entendre l'evolució del moviment comunista a les Illes.

Altres persones tingueren la generositat d'aportar el seu extens coneixement històric: Neus Escandell Tur, Santiago Colomar i Lluís Mir. Menció a part mereix l'amic i mestre David Ginard i Féron, que ha resseguit el procés d'elaboració del present estudi.

Val a dir que cap de les persones esmentades tenen responsabilitat en les errades i mancances que s'hi puguin trobar.

Per últim vull destacar la paciència i l'ajut de la meua família, na Sònia i el *trident* compost per Martí, Andreu i Albert. Més mèrit té en temps de pandèmia, de pessimisme i de tragèdies diverses com les esdevingudes els darrers mesos, i que malauradament em tocaren ben de prop. Hauré fracassat si no entenen que aquest viatge al passat per conèixer el moviment comunista a les Pitiüses és, abans de res, un viatge per a assolir coneixements i eines per a un millor futur.